

pri tem koketno ozirajo proti Parizu; da je Hlasko nihilist, eksistencialist ali kaj. Močno krivična pa bi bila tudi ocena, češ da je to beg malomeščanstva in inteligence, ki ne vzdržita naporov trajajoče revolucije, saj se tudi ta samovšečna šablona kar sama ponuja. To ni nihilizem in tudi ne beg, ampak je obtožba. Hlasko ne upodablja več ljudi zato, da bi izpod vsega črnega izgrebel iskro žlahtne človečnosti, ampak napenja pošastni protislovni lok med iluzijami in resnico zato, da bi ljudje z vso grozo spoznali, da je mera polna in da si z iluzijami samo še škodujejo. Ko tako slika posurovelo, nevoščljivo, prikrajšano škodoželjnost, brezsrčno izsiljevanje in dišperatski alkoholizem ter pri tem strastno uhaja čez ograjo veljavnega knjižnega jezika in dostojnosti, ga mnogi označujejo kot naturalista in se mu užaljeni upirajo, češ da se naslaja nad opisovanjem najnižjega dna, da pretirava in prestavlja posamezne skrajnosti (»huliganstvo«) v središče, da ruši ugled družbe in učinkuje destruktivno. Vsako življenje, ki mu je nesreča iznakazila obraz, se brani ogledala. Birokratizem, birokratski optimizem je v Hlaskovi duhoviti reporterski umetnosti doživel učinkovito kritiko in življenje samo je pokazalo, da je pisateljeva raztogotena zahteva po resnici, ki ga je sicer zapeljala v pretiravanje, bolje, v strastno koncentracijo na eno samo črno barvo, pomagala prebuditi moralno moč naroda. In če smo se tu omejili predvsem na povezanost teh tekstov z določeno zgodovinsko situacijo, pa se bo verjetno nekoč utrdila tudi strožja, čisto literarna sodba, da Hlaskove novele niso bile le pogumno dejanje in dokument v svojem času, ampak tudi dobra, dragocena literatura.

Uroš Kraigher

GLOSA O DYLANU THOMASU

Angleški pesnik Dylan Thomas, ki prinašamo v tej številki dve njegovi pesmi v prevodu, je umrl komaj devetintridesetleten leta 1955 v New Yorku. V Ameriki je bil na recitacijski turneji, odpravljal pa se je tudi v Kalifornijo, da bi z Igorjem Stravinskim izdelal libreto za novo opero. Z njim je umrl eden najpopularnejših angleških pesnikov. V Londonu je bilo njegovo ime znano tudi preprostemu človeku s ceste, in to ne samo zaradi njegove literature, ampak tudi zaradi nenavadne, čudaške, boemske narave, zaradi pre mnogih zgodb, ki jih je fama širila o njem ne samo v domovini, marveč tudi v Ameriki.

Njegov rojstni kraj je Swansea v južnem delu Walesa, predniki so bili trdi waleški kmetje. V njegovem značaju in tudi v njegovem delu je opaziti izrazit vpliv keltskega sveta kakor pri Yeatsu in marsikatero tipično waleško potezo. Sam sicer ni govoril waleškega jezika, vendar nedvomno izvira od tod njegov izredni čut za besedno muziko, ljubezen do nenavadnega besednega izraza in nagnjenje do šaljivega pretiravanja. Očiten je tudi vpliv waleške ljudske pesmi. »Rune, čarovni reki, zarotitveni obrazci, to je bil njegov element,« pravi o njem prijatelj John Davenport.

Po končani srednji šoli je bil nekaj časa časnikar pri lokalnem listu, ko pa je leta 1934 izdal prvo zbirko (*18 Poems*) in z njo opozoril na svoj talent, je dvajsetleten prišel v London in si odprl pot v literarno družbo. Pričel je

živeti neredno, neugnano življenje; da je mogel ostati v Londonu, mu je pomagala gostoljubnost prijateljev in znancev.

Kmalu se je uveljavil tudi kod dober pisatelj literarnih tekstov za radio, kot izredno dober recitator svoje poezije in kratkih zgodb iz mladosti, med vojsko je pisal scenarije za dokumentarne filme, ukvarjal pa se je tudi s časnikarstvom.

Bil je človek neverjetne telesne in duhovne energije, zdelo se je, da je v njem utelešena čudna, demonična, nepremagljiva moč, ki ga sili, da se neprestano potaplja v pijanost telesa in duha, da se neprestano giblje v skrajnostih. Nenehno ga je gnalo na tisti rob, kjer so odpira noč razuma in noč življenja. Dioniz, ki je iskal opoj besed, pijanost čutov, pa tudi opoj smrti.

Bil je tudi tiste vrste človek, ki ne more živeti brez družbe, genij družabne besede, znal je očarati ljudi z živim, izvirnim pripovedovanjem, z bleščečim se, duhovitim kratkočasenjem. Vse to pa se je moralo dogajati v Bakhovi družbi, da je neprestano podžigal plamen njegovega duha, a ga je nazadnje tudi nenadoma utrnul. Imel je nizko, čokato postavo, sredi obraza mu je tičal top, pobalinski nos, iz velikih rjavih oči pa je sijal otroški pogled. »Bil je kakor Pantagruel. In tudi govoril je kot Rabelais. Zmeraj poln domislje, v vsem doma, šaljiv, neslan in plemenit hkrati, pravi drugi Falstaff. V njem je bilo nekoliko Françoisisa Villona in nekoliko Panurga, pa tudi nekoliko Arthura Rimbauda.« je zapisal John Davenport.

Vse to je ustvarilo okoli njega v Angliji in pozneje v Ameriki legendo genialnega, neprestano opitega pesnika in vrsto zgodb o njegovih dogodivščinah, ustvarilo je podobo, kakršno ima navadno preprost človek o »pravem pesniku«. Kljub vsemu temu pa je bil topla, prijetna osebnost, ljubezniv in vljuden, in njegovo srce ni poznalo sovražnosti.

V razvoju angleške poezije si je pridobil pomembno mesto, bilo je očitno, da nima manjšega odmeva od svetovno znanih pesnikov starejše generacije (Eliot, Auden, Spender), in njegov vpliv na mlajšo generacijo je bil zelo močan. Imenovali so ga modernega Keatsa.

Poezija starejše generacije je bila pretežno take narave, da je v nji zavzemal poglavitno mesto kritični razum, jasna misel, ki je s pomočjo poezije odgovarjala na številne probleme sodobnega sveta, poezija ideje, ki se zablešči v pesniški podobi. Njen pesniški proces se navadno giblje od abstraktne teme k resničnosti, od miselnega koncepta k iskanju besede, melodije in snovi, ki jo daje življenje. To je poezija, ki se drži načela, da se pesniška moč vzpne najvišje tedaj, ko je duh najbolj čuječ. Ta pesem noče več prijetno zazibavati bralca v mehka razpoloženja, ko snema masko času z obraza, sega rada po ironiji, ni je strah neposredne aktualnosti, zato je pogosto zelo trezna in večinoma neosebna. Trudi se za jasno zavest in pogosto naletimo v nji na pravo miselno dialektiko, prelito v podobe in ritme. Doseči hoče skrajno strogost oblike, nenavadno natančnost izraza, zato se zelo resno ukvarja z jezikom in spretno eksperimentira (T. S. Eliot, V. H. Auden, Day Lewis, Louis Macneice, Steven Spender). Kar zadeva njeno moč in njeno kvaliteto, pa je nedvomno na taki višini, da jo lahko postavimo ob najvišje vrhove starejše angleške poezije. Njen vpliv je bil močan tudi v Ameriki.

Thomasova dionizična, eruptivna, bardska narava si seveda ni mogla osvojiti teh načel. Če je bila poezija starejše generacije pomembna predvsem zaradi ostre kritike časa, zaradi intelektualne višine, zaradi prizadetega

reagiranja na sodobni svet, je v primerjavi z njo Thomasova poezija popolnoma drugačne narave. Njegov svet ni bil svet pojmov. Thomas je izrazil emocionalen pesnik, neposreden, elementaren, v njegovem verzu utriplje skrivni ritem krvi, njegov poseben čar je zastrtost izraza. Večkrat je bilo zapisano, da je »brezupno teman«.

V njegovih zgodnjih pesmih se družijo podobe bibličnega sveta s seksualno simboliko in simboliko smrti. Precej pesmi je takih, da je v njih zelo težko odkriti njihovo logično zgradbo. V njih valovi nekaka neugnana, primitivna energija. Proces nastajanja pesmi je Thomas primerjal luščenju temè s pesnikovega doživljanja, primerjal ga je naporni poti k luči. To pa je treba doseči z dialektiko pesniških podob.

Bil je izreden mojster jezika, marsikaj je tako novo in tako njegovo, da je neposnemljivo in seveda tudi neprevedljivo. Zgoščenost izraza, prizadevanje, da bi na kolikor mogoče majhnem prostoru verza strnil kar največ, detajli, ki sredi razumljive kitice nenadoma zmedejo bralca, vse to je pripomoglo, da je kljub popularnosti veljal za zelo težkega pesnika. Vse življenje, človeka in svet, bi bil rad strnil v opajajoč tok podob, rad bi ga bil pokazal kot proces, ki je isti v naravi in v človeku: »Moč, ki skozi zeleno steblo žene cvet, / žene mojo zelenino; / moč, ki trga korenine dreves, / mene uničuje.« (Primerjaj tudi pesem *Kruh, ki ga lomim.*) V poznejših pesmih ta proces slavi in ga poveličuje. Izraz se mu prečisti, nič več ni tako zgoščen, in proti koncu je zmeraj bolj preprost.

Po prvi zbirki je izdal še zbirke *Twenty-five Poems* (Petindvajset pesmi, 1936), *The Map of Love* (Zemljevid ljubezni, 1939), *Deaths and Entrances* (Smrti in vrata, 1946). Malo pred smrtjo so izšle njegove Zbrane pesmi (Collected Poems). Pisal je tudi surrealistične kratke zgodbe iz mladosti. Za radio je napisal igro *Under Milk Wood* (Pod Mlečnim gozdom), kjer je izrabil svoj izredni dar pripovedovanja in svojo pripoved vzdignil na ravnino pesniške besede.

Strogi kritiki analitične šole so njegovo poezijo odklanjali in ji očitali, da spaja v sebi nezdružljive elemente, trdili so, da njegove pesmi pogrešajo enotnosti in da so temne zato, ker jim manjka osrednja téma. Pri tem pa so prezrli posebno stilno voljo te poezije (in to se taki mrzlo razčlenjujoči, kratkovidni kritiki pogosto zgodijo), spregledali so, da pri nji vstaja smisel iz dramatične podob in ritmov in da je v nji dosežena posebna pesniška intenzivnost prav zato, ker se pesnik izogiblje prevsiljivega izražanja smisla. Pozdravili pa so jo nekateri vidni pisatelji. Herbert Read jo je označil kot najbolj absolutno poezijo, napisano v našem času. Pesnica Edith Sitwell je zapisala: »Vstal je nov pesnik, ki kaže vsa znamenja veličine. Njegovo delo je doseglo visoko raven, kar zadeva tematiko in kar zadeva njegovo zgradbo.« Pesnik Stephen Spender pa je izrekel misel, da je Thomas pesnik, ki pri njem smemo včasih izreči besedo genij.

Kljub temu, da njegova pesem ne raste iz abstraktnih kategorij, ampak se poraja iz valovanja jezikovnega elementa, iz ekstatične službe besedi, iz muzike zvokov in ritmov, pa je vendar izrazito moderna. Največkrat so njegove teme rojstvo, smrt, ljubezen, umiranje, samota in svet otroštva, in prevedene v prozaičen jezik predstavljajo pogosto stare, znane resnice. Izraz teh resnic pa je nenavadno izviren in zelo neposreden. Več najlepših pesmi iz zadnjega časa je posvečenih mladosti, otroškim letom sredi Waleške

pokrajine, v njih vstaja njena pravljичno spremenjena podoba, kakor so jo gledale otroške oči. Zadnja leta je spet živel v Walesu z ženo in otrokoma, prebival in delal je v majhni koči blizu morsklega brega.

Denarne potrebe so ga silile, da je moral večkrat v Ameriko na recitacijske turneje. Kot pesnik in recitator svojih pesmi je že tako zaslovel, da je dobival zmeraj nove ponudbe. To ga je tudi pokopalo. Na teh potovanjih je moč njegovega demona usodno rasla, in tisti, ki so ga videli, poročajo, da je bil v svojem opoju neprestano na robu zavesti in na robu življenja. Telo, ki se je zdelo, da je zmožno prenesti vse, ni zmoglo strašnega napora. Umrl je nenadoma v neki newyorški bolnišnici. Bil je na vrhuncu svojih uspehov in svoje literarne slave. Malo pred njegovo smrtjo je bilo prodanih deset tisoč izvodov njegovih Zbranih pesmi. Njegovo neobsežno zbrano delo (kakih devetdeset pesmi) razodeva tako kvaliteto, da bi je verjetno več ne presegel.

Njegov vpliv oblikuje tisti del mlade angleške poezije, ki je ne privlači intelektualno obravnavanje sodobne problematike, ampak si prizadeva, da bi razumela svet s srcem in da bi sredi civilizacije, usmerjene v koristnost in praktičnost, izbojevala lepoto tisto mesto, ki ga zasluži.

J. U.

MED KNJIGAMI

DANILO LOKAR, SODNI DAN NA VASI

Novele Danila Lokarja* so zaradi marsičesa nenavaden pojav:

Izdal jih je pisatelj, ki je že krepko prekoračil šestdeseto leto in se je vse do nedavna, do predlanskim, ko je izšla njegova prva knjiga, daljša novela Podoba dečka, skrival v senci literarnega dogajanja. Prvi nastop v življenjski jeseni je sicer uspel, vendar je tedaj le malokdo pobliže poznal pisatelja in vedel, da ima opraviti z umetnikom znatnega formata. Pričujoče novele pa so s svojo lepoto in izrazitostjo resno opozorile na avtorjevo osebnost; zdaj torej ni več skrivnost, da je Danilo Lokar primorski rojak in že dolga leta zdravnik v Ajdovščini.

Nenavadno je pravzaprav tudi to, da so teksti, ki so zdaj napolnili novelistično zbirko, že bili natisnjeni v slovenskih predvojnih in povojnih revijah. Takrat so ostali skoraj brez odmeva, ceno so dobili šele tokrat, ko se, razvrščeni v knjigi in zaokroženi po motivnih ciklih, medsebojno izpopolnjujejo. Torej ni kriva samo publika, da ni že ob prvem natisu pravično ocenila Lokarjevih novel; tudi same novele so takšne, da se zaiskre šele vse skupaj in da razodenejo svojo skrivnost šele tedaj, ko se lahko človek dodobra živi v njihov svet. Te novele namreč izžarevajo posebno občutje, ki valovi s strani na stran, če se pa ta čustveni tok ne more sprostiti, ostanejo teksti pri suhotni črki.

Tudi to emocionalno vibriranje je posebnost Lokarjeve zbirke. Knjiga je napisana s srcem, pa naj fraza zveni še tako staromodno, in resnica je, da

* Danilo Lokar: Sodni dan na vasi. Cankarjeva založba. Ljubljana 1958.